

Innspill til samfunnsøkonomiske effekter av et eventuelt forbud mot bruk av utenlandske treslag i Norge - utkast

Bernt-Håvard Øyen

Spesialrådgiver, Skognæringa Kyst SA

De siste 70 år har det blitt etablert i overkant av 3 mill. daa med kulturskog langs kysten innafor skogreisingsprogrammet, hvorav 2,3 mill daa er vanlig gran og mellom 700- og 800 000 daa er bestokket med utenlandske treslag. Et hovedspørsmål er hva slags verdiskaping og økonomiske verdier disse arealene fremover kan tenkes å representere for samfunnet. Et kort notat og refleksjon om temaet er presentert.

Hvilke verdier er det skog med utenlandske treslag representerer?

I skogpolitiske drøftinger dukker det jevnlig opp påstander om verdiskaping i skogsektoren og de ringvirkningene som følger av at det produseres trevirke i skogen. Spørsmålet om hva skogen betyr for det norske samfunnet er selvsagt interessant for sektorens deltakere, men også for mange andre.

Vi kan skille mellom en rekke potensielle «økosystemtjenester» fra skogarealene med utenlandske treslag herunder

- 1) Tømmer og virke
- 2) Pyntegrønt/snittgrønt
- 3) Karbonbinding
- 4) Turisme og opplevelser, rekreasjon, jakt og fiske

Mens det for 1, 3 og 4 under gitte betingelser kan være aktuelt å få til alternative produksjoner med bruk av hjemlige treslag vil det for pkt. 2 neppe være mulig å se for seg videreføring av en pyntegrønt-næring overhode uten bruk utenlandske treslag. All produksjon (800-900 tonn) av nobelgran og annet bar (sypress) må man (ved forbud) skaffe seg fra import. Verdien av pyntegrøntsektoren (juletrær ikke medregnet, ble i 2010 beregnet til ca. 100 millioner kr per år)¹.

For den enkelte skogeier vil ytterligere restriksjoner også ha andre effekter; redusert grunnverdi på arealene, redusert produksjonssikkerhet, reduserte muligheter for alternative inntekter på gårdsbruket, dårligere investeringskalkyler for skogbrukets sekundærtjenester (veier, kaier).

Pkt 3 er tatt opp i et annet notat og tas ikke videre opp her. For pkt 4 er det både plusser og minuser i et sektorregnskap. Det som er klart er at utenlandske treslag utgjør en vesentlig andel av arealene i våre aller mest besøkte rekreasjonsarealer (Bergen m/byfjellsskogene, Trondheim bymark,

¹ KMD og statsråd Elvestuen har i bestilling til Miljødirektoratet og Landbruksdirektoratet uttalt at juletrær og forbud mot slik produksjon ikke skal vurderes. Ca. 2 millioner juletrær selges hvert år, hvorav nær halvparten er edelgran. SSBs sektor juletrær i skogregnskapet utgjør i overkant ca. 200 millioner kr per år, på samme nivå som jakta.

Bodømarka, Ålesund m/Aksla, Florø, Stavanger og Sandnes, Haugesund m.fl.). Å fremsette alternativverdier knyttet til rekreasjonsarealer synes vanskelig, saken er ikke ført videre her.

Tabell. 1 Ressursbase utenlandske treslag i Norge

Treslagsgruppe	Areal (daa)	Forventet produksjon (m ³ /daa/år)	Årskvantum fra prod (- 15%)* i m ³
Sitkagran	490 000	1,4	583 000
Lutzgran + andre gran	50 000	0,7	30 000
Edelgran	30 000	1,0	26 000
Kontortafuru	80 000	0,7	48 000
Bergfuru/buskfuru	60 000	0,3	15 000
Douglas/hemlokk	2 500	1,2	2 500
Lerk	35 000	0,7	18 000
Andre	2 500	0,5	1 000
Totalt	750 000		724 000

*Et fradrag på 15% er gjort for å reflektere at ikke all produksjon kan utnyttes, tilsvarende reduksjonsfaktor benyttes ofte i langsiktige prognoser.

Vi ser at et meget forsiktig anslag på forventet tømmerkvantum fra produksjonen på arealene med utenlandske treslag er i overkant av 700 000 m³ per år. Legger vi til grunn at gjennomsnittlig omløp er på 70 år, kan man enkelt multiplisere at det kan hentes nærmere 51 millioner kubikkmeter på arealene. Som for all annen skog betinger produksjonsestimatet at arealenes produktivitet ligger stabilt, og at arealene vedlikeholdes og behandles fremover som de er gjort historisk.

For å fremskaffe et objektivt mål på faktisk vinning og tap er et viktig spørsmål å kunne svare på hva slags produksjon man alternativt kan oppnå på de samme arealene med en forutsetning om at et forbud blir virksomt.

Tabell. 2 Ressursbase utenlandske treslag. Alternative produksjon på samme areal.

Treslagsgruppe	Erstattes med	Areal (daa)	Forventet produksjon (m ³ /daa/år)	Årskvantum fra prod (- 15%)* i m ³	Herav til tømmer
Sitkagran*a (ytre)	Bjørk	150 000	0,2	64 000	0
Sitkagran*b (midtre)	Gran	190 000	0,8	129 000	129 000
Sitkagran* (ytre)	Snaumark	150 000	0	0	0
Lutz a	Bjørk	25 000	0,2	4 000	0
Lutz b	Gran	25 000	0,4	8 500	8 500
Edelgran	Gran	30 000	1,0	26 000	26 000
Kontortafuru	Furu	80 000	0,3	20 000	10 000
Bergfuru/buskfuru	Snaumark	60 000	0,3	0	0
Douglas/hemlokk	Gran	2 500	1,0	2 100	2 100
Lerk	Bjørk	35 000	0,3	8 900	0
Andre	Gran	2 500	1,0	2 100	2 100
Totalt		750 000		~265 000	~178 000

Her er det forutsatt en forventet om lag en tredeling av arealet hvorav ca. 1/3 blir gjengroingsareal, 1/3 kan erstattes med vanlig gran og 1/3 konverteres til beite.

Basert på ovenstående forutsetninger startet man med å kunne utnytte ca. 700 000 m³ per år på arealene og ender (ved et forbud) opp med kanskje å utnytte mellom 265 000 og 178 000 m³ på de samme arealene, eller rundt regna 200 000 m³. Tapet er altså i størrelsesorden 500 000 m³ per år.

Over et forventa gjennomsnittlig omløp på 70 år, får vi altså muligheter til å hente ut 14 millioner m³. Forventa produksjonstap (ved et forbud) kan således estimeres til i størrelsesorden 37 millioner kubikkmeter.

Hva betyr dette i kroneverdi?

Verdiskaping (Gross Value Added) målt for sektoren kan brukes som en målfaktor for å si noe om effektene knyttet til et eventuelt forbud. Sand (2014) har levert en analyse av norsk skogsektor der produksjonsverdien for kystskogbruket (skogbruk+trelast+papir+møbel) i 2011 ble kalkulert til 15,8 milliarder og antall sysselsatte var 13400 personer Dette kan f.eks. sammenlignes med verdiskaping i våre naboland som har drevet skogreising lengre enn Norge (Tabell 3).

Tabell 3. Verdiskaping i skogsektoren (unntatt karbonbinding) i tre naboland med betydelig skogreising (og hvor utenlandske treslag utgjør en hovedkomponent). Merk at ulike land har inkludert ulike komponenter i sine statistiske oppgaver over skogsektorens bidrag**.

	Danmark	Irland	Skottland
Skogareal	4,9 mill daa	6,5 mill. daa	14,4 mill. daa
Avvirkning	2,0 mill. m ³	3,75 mill. m ³	8 mill. m ³
Sektorverdi	1,1 milliard Nkr	1,1 milliard Nkr	10,4 milliard Nkr
Sysselsetting	4300 pers.	8000 pers.	26 000 pers
Sektorverdi per m ³	550 kr/m ³ /år	293 kr/m ³ /år	1300 kr/m ³ /år
Sektorverdi per dekar	225 kr/år	169 kr/år	722 kr/år
Sektorverdi per sysselsatt	256 000 kr/år	137 500 kr/år	400 000 kr/år
Referanse	Brings-Nielsen WFI 2015	Forest Sector report 2015	CJC-consulting 2015. The economic contribution of the forestry sector in Scotland

Vi ser det er store forskjeller landene imellom i hvor store sysselsettingseffekter og multiplikatoreffekter det er naturlig å regne inn for hver kubikkmeter avvirket tømmer. Men ut fra skogbrukets store betydning som samfunnssektor langs kysten (jfr. Sand 2014) kan et grovt estimat være at verdiskaping per kubikkmeter kan forutsettes å ligge noe lavere enn for Skottland, men høyere enn for Danmark. Jeg har på bakgrunn av oppgavene valgt å avrunde sektorverdien til 1000 kr per m³ avvirket tømmer.

Konklusjon

Det kan fremlegges et punkttestimat på effekter for sektorens verdiskaping gitt et forbud. Vi forutsetter – med et forsiktig anslag - at netto tap av produktivitet, gitt et forbud, kan regnes til 500 000 m³ per år og 37 millioner m³ samlet over et omløp på 70 år. Det forholdsmessige tapet av et forbud blir da tilsvarende ca. 500 millioner Nkr per år og 35 milliarder Nkr over et omløp. I tillegg må man legge inn et direkte tap i pyntegrøntsektoren tilsvarende ca. 100 mill. Nkr per år, eller 7 milliarder de kommende 70 år. Til sammen beløper tapet seg til 42 milliarder Nkr de kommende 70 år.

Kommentar

Ringvirkningene av et tiltak i en bestemt sektor måles ved hjelp av multiplikatorer. De sier noe om hvor stor effekten blir på hele økonomien dersom en setter inn et tiltak i en sektor. Vi opererer gjerne med to typer multiplikatorer, type 1 og 2.

Type 1 multiplikator = (direkte effekt + indirekte effekter) / direkte effekt.

Den direkte effekten kan være endret etterspørsel etter produktene fra en bestemt sektor, f.eks. tømmer. Den indirekte effekten vil da være endringer i etterspørsel etter produkter fra andre sektorer som følge av at tømmerproduksjonen øker.

Type 2 multiplikator = (direkte effekt + indirekte effekter + induuerte effekter) / direkte effekt

Induserte effekter er endret etterspørsel fra de ansatte som følge av at inntektene endres når produksjonen av tømmer og andre varer og tjenester endrer seg. Begge multiplikatorene er tall større enn 1, og type 2 multiplikatoren er større enn type 1. Det er vanlig å beregne multiplikatorer for produksjon, inntekt og sysselsetting. I en studie som ble gjort i Skottland tidlig på 90-tallet fant man type 1 multiplikatorer for produksjon på 1,3 og 1,1 for skogplanting og tømmerdrift, mens type 2 multiplikatorene var på henholdsvis 2,7 og 2,9. Inntektsmultiplikatorene var lavere, og sysselsettingsmultiplikatorene av type 2 var 1,32 og 1,38.

